

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Zarzut zatrzymania – czy dłużnik musi spełnić swoje świadczenie

Zdarza się, że zarówno sąd, jak i komornik nie czują się władni do weryfikacji, czy wierzyciel rzeczywiście zrealizował na rzecz dłużnika zastrzeżone w wyroku prawo zatrzymania, wypaczając tym samym ochronną funkcję tego zarzutu.

OLGA PŁUDOWSKA

adwokat w KKLW Legal
Kurzyński Wierzbicki Sp. k.

Prawo zatrzymania jest jednym z głównych zarzutów obronnych stosowanych przez banki w sprawach dotyczących kredytów walutowych. W orzecznictwie do chwili obecnej nie określono, czy, a jeśli tak, to jakie skutki jego uwzględnienie w sentencji wyroku powinno wywierać dla przebiegu postępowania klauzulowego, a jakie dla biegu egzekucji komorniczej.

Prawo zatrzymania to uprawnienie do odmowy spełnienia świadczenia polegającego na wydaniu cudzej rzeczy do czasu, gdy wierzyciel nie zaspokoi lub nie zabezpieczy roszczenia, które przysługuje dłużnikowi względem wierzyciela. Instytucja prawa zatrzymania ma charakter zabezpieczający, a jej funkcją jest wywarcie presji na drugą stronę, aby wykonała swoje świadczenie.

Instytucja ta, co oczywiste, była dotychczas rzadko spotykana w praktyce sporów sądowych, na popularność zyskała na gruncie spraw dotyczących kredytów walutowych. Po raz pierwszy na możliwość stosowania prawa zatrzymania wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 16 lutego 2021 r. (sygn. III CZP 11/20), które to stanowisko następnie zostało przezeń podtrzymane w uchwale z 7 maja 2021 r. (sygn. III CZP 6/21). Co więcej, kwestia dopuszczalności stosowania prawa zatrzymania przy rozliczeniu nieważnej umowy jest przedmiotem zagadnienia

prawnego w sprawie o sygn. III CZP 126/22 skierowanego przez rzecznika finansowego. Podczas posiedzenia 6 października 2023 r. Sąd Najwyższy, wydając postanowienie w przedmiocie skierowania pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w uстных motywach wskazał, że umowa kredytu jest umową wzajemną. Pytanie SN zmierza natomiast do ustalenia, czy w świetle prawa UE, zwłaszcza dyrektywy nr 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków umów konsumenckich, dopuszczalne jest stosowanie przez banki tzw. prawa zatrzymania, a jeżeli jest ono dozwolone, to czy i w jakim zakresie podlega ograniczeniom z uwagi na prawa konsumenta.

Niezależnie od powyższego pytania prejudycjalnego sama możliwość korzystania przez banki z zarzutu zatrzymania spotkała się z powszechną akceptacją w orzecznictwie sądów powszechnych. Na chwilę obecną w judykaturze i doktrynie brak jest jednolitego stanowiska co do wpływu, jakie uwzględnienie zarzutu zatrzymania winno wywierać na bieg postępowania klauzulowego, a także postępowanie egzekucyjne.

Klauzula wykonalności

Pierwszym krokiem do uruchomienia postępowania egzekucyjnego jest zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności. W toku postępowania klauzulowego sąd bada, czy orzeczenie zapadłe w sprawie nadaje się do egzekucji i mając na uwadze przepisy prawa, uwzględnia złożony wniosek bądź go oddala. Sądy niechętnie podważają wnioski wierzycieli o nadanie klauzuli wykonalności w przypadku uwzględnionego zarzutu zatrzymania, wskazując, że jego wykonanie pozostaje poza kognicją sądu, albowiem

obowiązek zbadania, czy doszło do wykonania prawa zatrzymania, stanowi obowiązek komornika.

Na odmiennym stanowisku stanął natomiast Sąd Apelacyjny w Szczecinie w postanowieniu z 10 lutego 2023 r. (sygn. I ACz 359/22), który uznał, że uwzględnienie zarzutu prawa zatrzymania w wyroku uznać należy za zastrzeżenie w rozumieniu art. 786 k.p.c., co nakłada na sąd obowiązek zbadania, czy doszło do wykonania przewidzianych warunków. W piśmiennictwie przyjęto m.in., że na podstawie art. 786 k.p.c. sąd, nadając klauzulę wykonalności, z badać powinien, czy doszło do odpowiedniego zabezpieczenia roszczenia, w przypadku gdy od tego zdarzenia uzależniona jest wykonalność orzeczenia opartego rygoriem natychmiastowej wykonalności. Za zdarzenie podlegające badaniu w ramach art. 786 k.p.c. uznaje się też jednolicie w

spokojeńcem roszczenia objętego tytułem egzekucyjnym spowodowałaby jego zwłokę, która skutkowałaby aktualizacją prawa do żądania nadania klauzuli wykonalności (spełniona zostanie przesłanka zaofiarowania świadczenia).

Wniosek do komornika

Jeżeli sąd pomimo swoich obowiązków wynikających z art. 786 k.p.c. nada klauzulę wykonalności, w kolejnym kroku wierzyciel przeważnie kieruje do komornika wniosek o wszczęcie egzekucji. Komornicy bardzo rzadko weryfikują wykonanie prawa zatrzymania przez wierzyciela, zasłaniając się nadaniem klauzuli wykonalności przez sąd. Wskazują, że jeżeli wykonalność tytułu jest uzależniona od pewnego zdarzenia, okoliczność ta zgodnie z art. 786 § 1 k.p.c. powinna zostać

Możliwość korzystania przez banki z zarzutu zatrzymania spotkała się z powszechną akceptacją w orzecznictwie sądów powszechnych

nauce sytuację, gdy wykonalność jest uzależniona od wcześniejszego spełnienia przez wierzyciela świadczenia wzajemnego. W tym kontekście więc uwzględnienie zarzutu prawa zatrzymania w wyroku uznać należy za zastrzeżenie warunku w rozumieniu rzeczonych przepisów (zdarzenia, od którego uzależnione zostało wykonanie tytułu egzekucyjnego). Czynność ta bez wątpienia musi być dokonana przez wierzyciela jeszcze przed złożeniem wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Odmowa przyjęcia przez dłużnika świadczenia za jednoczesnym za-

zweryfikowana przez sąd na etapie postępowania klauzulowego.

Stosownie do treści art. 806 k.p.c. komornik obowiązany jest przyjąć od wierzyciela pieniądze lub inne rzeczy przypadające dłużnikowi w związku z egzekucją. We wskazanej sytuacji wierzyciel, by uniknąć zarzutu, że spełnienie egzekwowanego świadczenia zależne jest od spełnienia świadczenia wzajemnego, a z drugiej strony, aby nie świadczyć przed otrzymaniem świadczenia od dłużnika, ma możliwość spełnienia swego świadczenia do rąk komornika (por. uzasadnienie

Komornicy bardzo rzadko weryfikują wykonanie prawa zatrzymania przez wierzyciela, zasłaniając się nadaniem klauzuli wykonalności przez sąd

wyroku SN z 31 maja 2022 r., sygn. II CSKP 34/22). Jeżeli sąd pomimo swoich obowiązków wynikających z art. 786 k.p.c. nada klauzulę wykonalności, to obowiązkiem komornika jest wezwanie wierzyciela do wykazania, że wykonał prawo zatrzymania, lub odebrać od niego zatrzymaną kwotę. Stosownie do art. 804 § 1 k.p.c. organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym, niemniej ograniczenie to odnosi się do zasadności i wymagalności roszczenia stwierdzonego tytułem, a tym samym stanowiącego już przedmiot rozpoznania i prawomocnego orzeczenia przez sąd.

Regulacja ta nie zwalnia tym samym organu egzekucyjnego z obowiązku zbadania tytułu pod względem formalnym, w tym w zakresie zaofiarowania świadczenia objętego zarzutem zatrzymania. Owo zaofiarowanie wskazane jest wprost w treści tytułu jako swoisty warunek możliwości przymusowego dochodzenia świadczenia objętego tytułem w drodze postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji brak jest możliwości przymusowego egzekwowania świadczenia objętego tytułem wykonawczym bez jednoczesnego zaofiarowania świadczenia ujętego w treści tytułu. W przypadku, gdy wierzyciel złoży wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego obejmującego świadczenie wzajemne na rzecz dłużnika i nie przedstawi dowodu spełnienia tego świadczenia ani nie zażąda przyjęcia przez komornika

pieniędzy lub rzeczy, komornik powinien wezwać wierzyciela do wykazania, że dopełnił swojego obowiązku, albo złożenia pieniędzy lub rzeczy przypadających dłużnikowi w określonym terminie. Jeżeli wierzyciel żadnej z tych czynności nie wykona, postępowanie egzekucyjne podlega umorzeniu na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c.

Analizowana rozbieżność w stanowiskach często prowadzi do sytuacji patowej. Zdarza się, że zarówno sąd, jak i komornik nie czują się władni do weryfikacji, czy wierzyciel faktycznie, w sposób rzeczywisty zrealizował na rzecz dłużnika zastrzeżone w wyroku prawo zatrzymania, wypaczając tym samym ochronną funkcję tego zarzutu.

U podstaw takiego stanu rzeczy leży być może fakt, że z prawa zatrzymania w sporach dotyczących kredytów walutowych częściej korzystają banki, a nie konsumenci, a zatem silniejsza strona stosunku.

Należy zastanowić się, czy w przypadku zmiany tej konfiguracji aktywność sądu bądź komornika sądowego byłaby większa. W świetle realizacji postulatu konieczności ochrony sytuacji konsumenta wydaje się to prawdopodobne. W takiej sytuacji zapewne sąd, jak i komornik aktywnie badałby fakt wykonania prawa zatrzymania – co wydaje się kierunkiem prawidłowym i pożądanym, bo prowadzącym do sytuacji, w której postępowanie egzekucyjne uwzględniłoby słuszny interes dłużnika zastrzeżony w treści tytułu wykonawczego. /©©